

Bioforsk Rapport

Bioforsk Report

Vol. 7 Nr. 140 2012

Skjøtselsplan for slåttemark og kystlynghei

Langholmen og Ånsøya i Fleinvær, Gildeskål
kommune, Nordland fylke

Sigrun Aune og Bolette Bele

Bioforsk Midt-Norge

Tittel/Title:

Skjøtselsplan for slåttemark og kystlynghei. Langholmen og Ånsøya i Fleinvær, Gildeskål kommune, Nordland fylke

Forfatter(e)/Author(s):

Sigrun Aune og Bolette Bele

<i>Dato/Date:</i> 28.11.2012	<i>Tilgjengelighet/Availability:</i> Åpen	<i>Prosjekt nr./Project No.:</i> 420216.13	<i>Saksnr./Archive No.:</i> 2012/461
<i>Rapport nr./Report No.:</i> 140/2012	<i>ISBN-nr./ISBN-no:</i> 978-82-17-00992-4	<i>Antall sider/Number of pages:</i> 27	<i>Antall vedlegg/Number of appendices:</i>

<i>Oppdragsgiver/Employer:</i> Fylkesmannen i Nordland	<i>Kontaktperson/Contact person:</i> Ingvild Gabrielsen
---	--

<i>Stikkord/Keywords:</i> Slåttemark, naturbeitemark, restaurering, skjøtsel, handlingsplan, naturtypekartlegging	<i>Fagområde/Field of work:</i> Grovfôr og kulturlandskap
--	--

<i>Sammendrag:</i> Rapporten beskriver skjøtselsplaner for slåttemark på Langholmen og kystlynghei på Ånsøya, Fleinvær. Skjøtselsplanene baserer seg på kartlegging av vegetasjon og informasjon fra brukerne. Langholmen og Ånsøya drives av de samme brukerne og tilhører samme driftssystem. Høyet fra Langholmen fraktes over til Ånsøya og brukes der som vinterfôr til sauene der. Planen anbefaler skjøtsel av slåttemarka på Langholmen i form av årlig sen slått, tørking og fjerning av graset. For å få redusere innslaget av problemarter i enkelte områder anbefales det å starte beiting med sau etter slåtten. For Ånsøya anbefales det å fortsette helårsbeitet med gammelnorsk sau.

<i>Land/Country:</i> Norge	<i>Fylke/County:</i> Nordland
<i>Kommune/Municipality:</i> Gildeskål	<i>Sted/Lokalitet:</i> Fleinvær

Godkjent / Approved

Prosjektleder / Project leader

Knut Anders Hovstad (sign.)
Forskn.leder kulturlandskap

Thomas H. Carlsen (sign.)
Forsker

Forord

Denne rapporten beskriver skjøtselsplan for Langholmen i samsvar med Handlingsplan for slåttemark og skjøtselsplan for Ånsøya i samsvar med Handlingsplan for kystlynghei. Begge lokalitetene ligger i Fleinvær, Gildeskål kommune i Nordland. Arbeidet er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland. Innledningene til begge skjøtselsplanene er hentet ut fra handlingsplanene for slåttemark og kystlynghei, som angir maler og retningslinjer for slåttemark og kystlynghei i Norge generelt, og er således ikke forfattet av undertegnede for denne skjøtselsplanen.

Rapporten er del av et prosjekt med kartlegging og utarbeiding av skjøtselsplaner for utvalgte slåttemarkslokaliteter i Nordland. Arbeidet på prosjektet har vært delt mellom personell ved Bioforsk Nord Tjøtta og Bioforsk Midt Kvithamar. Prosjektleder har vært Thomas H. Carlsen ved Bioforsk Nord Tjøtta.

Som det framgår av skjøtselsplanen for Ånsøya er dette arealet valgt klassifisert som kystlynghei, selv om området i stor grad er gras- og urtedominert. Dette er gjort i samråd med DN, og området bør omklassifiseres til naturbeitemark når handlingsplanen og tilskuddsordningen for denne naturtypen blir igangsatt. Langholmen og Ånsøya drives av de samme brukerne og tilhører samme driftssystem. Høyet fra Langholmen fraktes over til Ånsøya og brukes der som vinterfôr til sauene der.

Takk til Fylkesmannen i Nordland og brukerne på Langholmen/Ånsøya for et engasjert samarbeid og verdifull informasjon til prosjektet.

Stjørdal, november 2012

Sigrun Aune

Bolette Bele

Innhold

A.	Generell del, slåttemark.....	3
	Slåttemarksutforminger i Nord Norge	3
	Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	4
B.	Spesiell del: Langholmen - slåttemark	6
	SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)	6
	OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)	7
	SKJØTSELSPLAN	9
	Kilder.....	11
	Ortofoto/kart.....	12
	Bilder.....	13
	Artsliste.....	15
C.	Generell del, kystlynghei	16
	Ulike utforminger av kystlynghei	16
	Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier	17
D.	Spesiell del: Ånsøya - kystlynghei	21
	SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)	21
	OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)	21
	SKJØTSELSPLAN	23
	Kilder.....	24
	Kart.....	25
	Bilder.....	26
	Artsliste.....	27

A. Generell del, slåttemark

Slåttemark er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemark som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemark med styvingstrær som blir høstet ved lauving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad alt for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag likevel fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vade-fugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemark stor betydning for mange truede beitemarksopper. Slåttemark kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har de høyest artsmangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige ”levende genbanker”. I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

Slåttemarksutforminger i Nord Norge

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Nord-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Nordland finnes fine dunhavreenger med forekomst av bl.a. rødflangre, brudespore, vill-lin, harerug, fjellfrøstjerne og jåblom på skjellsand. Slik eng er tidligere registrert bl.a. på Kjerringøy, Bodø kommune. Ved Kvarv i Sørfold fantes en annen utforming av dunhavreeng med arter som gulmaure, gjeldkarve og småengkall (Norderhaug 1988). Boreal slåtteeng (G7) finnes også i Nord-Norge, men her mangler sørlige arter (Fremstad & Moen 2001). Artsrike kalkenger finnes bl.a. på Skogsholmen i Vega kommune. Skogstorkenebb-ballblomeng (G13) er karakteristiske for Nord-Norge og tidligere registrert bl.a. ved

Jarfjorden i Finnmark med forekomst av bl.a. flere marikåpearter, sølvbunke, fjelltimotei, hvitbladstistel, gulaks, ryllik, småengkall og harerug (Norderhaug 1988). Enger med et spesielt artsinventar er Finnmarksfrøstjerneeng og silkenellikeng (G9) som er registrert i Talvik og Anarjohka i Alta respektive Porsanger, Lebesby, Tana og Sør-Varanger (Alm et al. 1994, Fremstad & Moen 2001). Eksempler i god hevd finnes sannsynligvis ikke lenger, men svakt gjengrodde enger med mye finnmarksfrøstjerne og/eller russkjeks er registrert. Ved Makkenes i Vadsø finnes fine slåttemarklokaliteter som nå beites. Artsrike rester av tidligere slåttemark i tilknytning til sanddynesystemer (dyneeng W2a,b) finnes fortsatt i Nord-Norge bl.a. i Finnmark. De har imidlertid ikke vært i bruk på lang tid (Vibekke Vange pers. medd.).

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemark

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent!

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev.hesjes før det fjernes. Bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermarihånd er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvtint for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvtint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som *ikke* har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egna steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spreidd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskot, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedanfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre sommere må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjødukt eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljà eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten. For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DNS hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

B. Spesiell del: Langholmen - slåttemark

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)							
Navn på lokaliteten				Kommune		Områdenr.	
Langholmen				Gildeskål		183821202	
ID i Naturbase		Registrert i felt av:				Dato:	
		Bolette Bele og Sigrun Aune				16.07.2012	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige)						Skjøtselsavtale:	
<p>Registrert som verdifullt kulturlandskap i Naturbase (KF00000562). Bakgrunnen for registreringen er at Langholmen er et aktivt egg- og dunvær.</p> <p>Artsliste for Langholmen og Sørvær utarbeidet av Øystein Normann ved Høyskolen i Harstad i 2008.</p>						<p>Inngått år:</p> <p>Utløper år:</p>	
Hovednaturtype:				Utforminger:			
D01 - Slåttemark 100 %				D0104 Frisk fattigeng 10 %			
Tilleggsnaturtyper:				D0107 Frisk/tørr, middels baserik eng 30 %			
Ingen				D0111 Vekselfuktig baserik eng 30 %			
				D0112 Våt/fuktig middels næringsrik eng 30 %			
Verdi (A, B, C):			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.)				
B							
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	x	Slått	x	Torvtekt	G4a - Frisk fattigeng, vanlig utforming G7b - Frisk/tørr, middels baserik eng, dunhavre-dunkjempeutforming G11 - Vekselfuktig baserik eng, blåstarr-engstarr-eng G12c - Våt, fuktig middels næringsrik eng, mjørdurtutforming
20 - 50 m		Svak	x	Beite		Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hage-stell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING:

Områdebeskrivelsen og skjøtselsplanen er utarbeidet i 2012 av Sigrun Aune og Bolette Bele på bakgrunn av feltregistreringer utført av samme personer 16.7.2012. Dette er i forbindelse med oppfølging av handlingsplan for slåttemark i Nordland, på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland. Opplysninger fra grunneier er også lagt til grunn for skjøtselsplanen. Langholmen er registrert som verdifullt kulturlandskap i Naturbase med ID KF00000562.

Driftssystemet på Langholmen og høsting av fôrressurser her er tett kobla til beitebruken på naboøya Ånsøya.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Øy med bebyggelse øst i øyværet Fleinvær, Gildeskål. Øya strekker seg i retning nordøst til sørvest. Hele Fleinvær har rik berggrunn med kalkspatmarmor. Det gir grunnlag for artsrik vegetasjon. Høyeste punktet på øya er i underkant av 10 moh. Slåttemarka er avgrenset omtrent der det slås i dag. Kantsonen/strandberget mot sjøen, samt bebyggelsen på øya er ikke tatt med i avgrensningen. Plen rundt husene er heller ikke tatt med.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER:

Naturtypen er slåttemark. Vegetasjonstypen er en blanding av vekselfuktig baserik eng, blåstarr-engstarr-eng (G11), dunhavreeng (G7b) og frisk fattigeng (G4a). Enkelte flekker med våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12).

ARTSMANGFOLD:

Forholdsvis frodig slåttemark med variasjoner både i fuktighetsforhold og i næringsstatus, fra skrinne bergknauser med lite jordoverdekking til små fuktsøkk og næringsrike partier. Vegetasjonen varierer fra frodig og høyvokst til artsrikt og lavvokst. Innslag av fjellarter, som vokser helt ned til fjæresteinene så langt nord. Mye fjellfrøstjerne, brudespore, stortveblad og blåstarr. Dunhavre i enkelte partier. Grønnekurle, fjellbakkestjerne og kornstarr vokser også i slåttemarka, og marinøkkel ble funnet over hele øya.

Flekkvis mye mjøddurt og marikåpe i de mest næringsrike områdene. Dette gjelder spesielt midt på øya der det er et problemområde med mye marikåpe. Disse urtene har økt kraftig etter det ble slutt med beitinga på Langholmen. Den frodige vegetasjonen midt på øya henger trolig sammen med tidligere gjødsling, som var sterkest nærmest fjøset/bolighusene. Fuglegjødsla tuer ble også registrert enkelte steder.

35 arter ble påvist under feltarbeid 16.07.2012. Ingen rødlistearter ble registrert, men flere kulturbetinga arter. Ø. Normann registrerte 89 plantearter på Langholmen inkludert Sørvær i 2008.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere bruk:

Bosettingen på Langholmen ble etablert i 1905. Før dette ble øya brukt som beite og var kjent som ei fugleøy (bl. a. med mye måker). Det var ett bruk på øya. Besetningen besto av 2-3 kyr, ungdyr og 5-10 sauer. Kyrne beitet på Litj-Langholmen (sørøst for Langholmen) på sommeren. Der var det sommerfjøs og budeiene rodde til øya for å melke kyrne. Sauene ble flyttet rundt på småholmer og skjær om sommeren. Både kyr og sauer etterbeitet på Langholmen etter slåtten (beitet på «håa»). Fra 1906 til 1975 ble øya slått med lå. Hele øya bortsett fra vegetasjonen på strandberget ble slått. Det ble gjødsla med husdyrgjødsel på Langholmen. Gjødsla ble kjørt ut med trillebår fra fjøset og fordelt på slåttemarka. Trolig ble det gjødsla mest på arealet nært fjøset. Tørket tang ble også brukt som gjødsla på øya. På 60-tallet ble det gjødsla med kunstgjødsla på Langholmen. I følge dagens bruker skjedde det store endringer på øya da en tok i bruk kunstgjødsla. Det ble enorme avlinger de første årene, men deretter ble det et problem at vegetasjonen ikke klarte å binde jorden og mye jord rant på havet (erosjon).

På tidlig 1970-tallet ble det slutt med kyr på Langholmen, men saueholdet fortsatte. Det ble ikke gjødsla med kunstgjødsla etter dette. Sauene gikk mye ute på vinteren. Slåtten på sommeren ble opprettholdt, men arealet som ble slått var mindre enn tidligere.

Dagens bruk:

Per i dag blir mesteparten av øya slått med lå i midten av juli. Graset bakketørkes, samles og fraktes til nabøya Ånsøya der det benyttes som vinterfôr for gammelnorsk sau på helårsbeite. På Ånsøya samles det sauemøkk i kasser som fraktes tilbake til Langholmen. Møkka spres utover slåttemarka, samt brukes som gjødsla i hagen.

Langholmen inngår i et driftssystem med gammelnorsk sau og representerer trolig et tradisjonelt driftssystem ved kysten i Nordland. Vinterfôret fra Langholmen er av avgjørende betydning for å kunne holde denne drifta i gang. Bruker påpeker også at de anser mjøddurt som en viktig fôrplante i høyet til sauene. Fra Høeg (1974) kan vi finne opplysninger om at mjøddurt ble «skåret om sommeren eller høsten, buntet i kjerv, og fôret opp på sau og geit» (Innherred, Trøndelag).

FREMMEDE ARTER:

Hagelupin vokser i hagen på Langholmen. Dette er en plante som står på den norske svartelisten (og som er vurdert å utgjøre en svært høy risiko for det stedegne biologiske mangfoldet). En bør derfor følge med slik at planten ikke sprer seg utenfor hagen, for eksempel ved å fjerne frøstandene før frøene modnes og spres.

KULTURMINNER:

E-hus (ca. 50 hus) spredt over hele øya.

SKJØTSEL OG HENSYN:

Dagens hevd bør videreføres. Enga slås en gang i året på sensommeren. Graset bakketørkes, rakes, vendes, evt. hesjes før det fjernes. Beiting med sau etter slåtten anbefales. Dette vil gi moderat tråkk og forstyrrelse som kan virke positivt for å redusere innslaget av hundekjeks og marikåpe. En kan også forsøke å få redusert marikåpedominansen midt på øya ved å slå problemområdet én gang før den vanlige slåtten (før blomstring).

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Langholmen er en del av øyværet Fleinvær, med små holmer som er sterkt utsatt for vær og vind. Det er bebyggelse på ti øyer. Historisk sett har holmene og øyene blitt benyttet til beite, slått og egg-/dunsanking. Langholmen har i dag ca. 60 hekkende ærfugl i hus.

VERDIBEGRUNNELSE:

Langholmen er ei artsrik øy i bruk til ordinær jordbruksdrift med mer eller mindre kontinuerlig hevd. Ingen rødlistearter ble registrert, men mange kulturmarksarter og kalkkrevende arter. Lokaliteten har et godt potensiale, selv om den i dag fremstår som delvis å ha svak hevd (sannsynligvis på grunn av opphørt beitebruk) og flekkvis er preget av tidligere gjødsling. På grunnlag av dette gis slåttemarka verdi B (viktig).

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtselsplan:	UTFORMET AV:		FIRMA:	
Oktober 2012	Sigrun Aune og Bolette Bele		Bioforsk Midt-Norge	
UTM	Gnr/bnr.	AREAL (nåværende):	AREAL etter evt.restaurering:	Del av verneområde?
33W 7450239 447722	84/11	14,9 dekar	22,4 dekar	Nei
Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Før opp tidsperioder, ev datoer. Navn: Tove Jensen Magne Jensen Tove/Magne Jensen			Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer) Telefonkontakt før befaring Befaring på Langholmen 16.07.2012 Telefon/e-postkontakt i oktober/november 2012	
MÅL:				
Hovedmål for lokaliteten: Området er artsrikt, holdes i hevd med årlig og sen slått og vurderes til verdi B, viktig. Målet er å opprettholde og helst forbedre dagens slåttemarksstruktur og artsinnhold for lokaliteten gjennom tradisjonell slått og etterbeiting.				
Konkrete delmål: Opprettholde dagens hevdregime med slått i henhold til tradisjonelt slåttetidspunkt. Gjennføre etterbeite med sau. Opprettholde og helst øke artsdiversiteten i slåttemarka, med de karakteristiske kulturmarksindikatorerne som inngår. Opprettholde og gjenskape jevn slåttemarksstruktur i de arealene som inngår i lokaliteten.				
Ev. spesifikke mål for delområde(r): Redusere bestanden av marikåpe og hundekjeks, spesielt midt på øya. Se omtrentlig avgrensning på kartet lengre bak i rapporten.				
Tilstandsmål arter: Opprettholde dagens artsinnhold og øke artsmangfoldet i de partiene som nå domineres av marikåpe og hundekjeks. Opprettholde eller øke dagens bestand av karakteristiske indikatorarter som dunhavre, marinøkkel, brudespore og stortveblad.				
Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing: Redusere bestanden av marikåpearter og hundekjeks.				

AKTUELLE TILTAK:	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad /daa	Kontroll: (Dato)
<p>Generelle tiltak: Enga slås med ljà en gang hvert år, helst etter 10. juli. Graset bakketørkes, rakes, vendes, evt. hesjes og fraktes bort.</p> <p>Slåtten kategoriseres som tung slått. Arealet er relativt flatt (uten eller med lite helning), men overflaten er småkupert og steiner/berg stikker frem overalt. Det gjør det vanskelig å benytte tohjuls slåmaskin til slåtten. Ljà er derfor det eneste alternativet her.</p>	Hvert år	14,9 daa 2000 kr/daa	
<p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle: Forsøke å redusere innslag av marikåpe ved å slå problemområdet én ekstra gang før den vanlige slåtten. Dette gjøres hvert år til en ser at marikåpedominansen reduseres.</p>	Hvert år		
<p>For å redusere marikåpeinnslaget anbefales det også å la sau beite deler av slåttemarka etter slåtten. Området som skal beites må gjerdes inn (evt. gjerde ut hus/hager). Øya bør ikke vårbeites fordi sauer har en tendens til å beite hardt på orkideer.</p>	Hvert år		
<p>Utvide beitingen til resten av øya om forsøket med beiting fungerer.</p>	Hvert år		
<p>Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle: Om det er interesse for det kan slåttearealet etter hvert utvides til lengre mot strandberget/fjæra, spesielt nord på øya.</p>	Hvert år eller hvert 2. år		
UTSTYRSBEHOV:			
<p>Ljà til slått. River til vending og samling av graset. Båt for frakt av høyet til Ånsøya. Eventuelt gjerdestolper og nettinggjerde eller elektrisk gjerde (inkludert gjerdeapparat/«el-gjeter») for å gjerde inn beiteareal ved etterbeiting av slåttemarka.</p>			
OPPFØLGING:			
<p>Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år: 2017</p>			
<p>Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Nye artsundersøkelser bør utføres i 2016.</p>			
Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	
<p>Skjøtselsavtale parter: Magne Jensen/Tove Jensen og Fylkesmannen i Nordland</p>			
<p>ANSVAR: (for iverksettelse av skjøtselsplanen) Magne og Tove Jensen</p>			

Kilder

Direktoratet for naturforvaltning. 2001. Naturbase dokumentasjon, biologisk mangfold.

Direktoratet for naturforvaltning. 2009. Handlingsplan for slåttemark.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge - med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Høeg, O. A. 1974. Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925-1973. Universitetsforlaget, Oslo. 751 s.

Figur 1. Kart med slåtteareal på Langholmen. Kartet viser også eventuelt areal aktuelt for utvidelse av slåtten, samt problemområde med marikåpe midt på øya.

Bilder

Figur 2. Slåttemarka på Langholmen i Fleinvær sett mot nordvest. Arealet som blir slått strekker seg omtrent til knausen og dammen midt i bildet. Foto: Bolette Bele, 16.7.2012.

Figur 3. Slåttemarka på Langholmen sett fra sørspissen av øya mot nord-nordvest. E-hus for ærfugl midt i bildet. Foto: Bolette Bele, 16.7.2012.

Figur 4. Kulturminne. Ærfuglhus (e-hus) i slåttemarka. Foto: Bolette Bele, 16.7.2012.

Figur 5. Problemområde i slåttemarka dominert av marikåpe. Bilde tatt omtrent midt på øya i retning nord-nordøst. Foto: Bolette Bele, 16.7.2012.

Artsliste

Artslista er basert på en rask gjennomgang av Langholmen, og er ikke uttømmende.

Blåstarr
Blåtopp
Brudespore
Dunhavre
Engfrytle
Engkvein
Engrapp
Fjellbakkestjerne
Fjellfrøstjerne
Flekkmure
Geitsvingel
Grønnkurle
Gulaks
Gullris
Gulskolm
Hvitmaure
Hårstarr
Kornstarr
Legeveronika
Lodnerublom
Marikåpe sp.
Marinøkkel
Mjødurt
Ryllik
Rødkløver
Rødsvingel
Sandsiv
Slåttestarr
Smalkjempe
Småengkall
Stortveblad
Tepperot
Tiriltunge
Tuesildre
Vendelrot

C. Generell del, kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Den ble skapt i de ytterste, oseaniske strøkene langs Norges kyst der klimaet er så mildt at småfe kunne gå ute hele året eller det meste av året. Om sommeren beitet også storfe i lyngheia og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene brent slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en eviggrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan også spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strakk seg fra Lofoten til Kristiansand (eller muligens Grimstad). Også på noen få øyer i ytre Oslofjorden finnes det noe lynghei, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Artsdatabanken 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Kystlyngheiene er egentlig ikke bare en naturtype, men en landskapstype som utgjøres av åpne arealer med en blanding av heivegetasjon, myr, havstrand, eng og knauser. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlanterhavskysten helt ned til Portugal. Også i resten av det europeiske kystlyngheiområdet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligst kystlyngheier og dermed et spesielt forvaltningsansvar for dem. Brann, beite og økologisk variasjon (fuktighet, pH) gir til sammen et stort mangfold av økologiske nisjer i lyngheisystemet, som igjen gir rom for en rekke arter og økotyper spesielt tilpasset bestemte deler av lyngheisyklusen. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet, spesielt av de skjøtselsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

Ulike utforminger av kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Naturtyper i Norge (NiN) deler på grunnlag av vannmetning og kalkinnhold inn kystlynghei i seks grunntyper: kalkkysthei, intermedial kysthei og kalkfattig kysthei (dvs. tørrheier) samt kalkfuktkysthei, intermedial fuktkysthei og kalkfattig kystfukthei (dvs. fuktheier).

(www.natutyper.artsdatabanken.no)

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Fukthei skiller seg fra tørrhei ved et framtrædende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkeling, klokkebær, rome og bjønnskjegg. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke.

I det følgende gis det en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i fuktighet og kalkinnhold.

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkeling, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng (NT på Rødlista 2010), som er frostmøfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

I nord dvs. fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellarer øker, som for eksempel dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei kan forekomme i sørhellinger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle kystlyngheier

Skjøtsel

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau sees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved

innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Det er best både for sauen og vegetasjonen om avsviingsområdene ikke er for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse.

I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha. Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og da det er tele eller fuktig jord dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man skaffe profesjonell hjelp i hvert fall første gangen.

Restaurering

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauen. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av

vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå fortere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

Beiting og dyrevelferd

Ved vurdering av områder med kystlynghei med omsyn til egnethet og kvalitet som beite må forhold som vegetasjon, mengde og kvalitet av beiteplanter, tilgang på vann, mulighet for å søke ly/skygge m.m. vurderes. Tilgjengelighet med tanke på tilsyn skal også vurderes. Det stilles krav om at det er tilstrekkelig beitegrøde til at dyrenes behov for energi, protein og mineral dekkes både med hensyn til vedlikeholdsfôr og tilvekst, og at antall dyr i ulike deler av beitesesongen tilpasses beitegrunnet.

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er en hardfør, lett sau som er tilpasset utegangerdrift i store deler av året, eller hele året der og når det er vilkår for det. Krav til beitekvalitet er gjeldende ved hold av gammelnorsk sau og utegangerdrift. Driften skal være tuftet på et opplegg som sikrer god dyrevelferd. Driftsformen helårs utegangerdrift krever godkjenning fra Mattilsynet, og det forutsetter driftsopplegg og tilsyn som tar høyde for situasjoner med behov for tilleggsfôring og ly/enkelt dyrerom når forholda krever det.

Ved kombinasjon av område med milde vintre, tilstrekkelig areal og velskjøttet beite med kystlynghei greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Om nødvendig må tilslipp av vær ordnes slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at sauene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for sauene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Vinterbeite til utegangersau må ha tilstrekkelig med lynghei av god kvalitet. Unge skudd av røsslyng er viktigste vinterbeiteplanta, men tilgang på starr, gras som de finner innimellom m.m. er betydningsfullt for det samlede næringsopptaket om vinteren. Innholdet av protein i fôret er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren, uten at dette er kritisk. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Tilveksten på lam og sauer av gammelnorsk sau ved helårs utegangerdrift i kystlynghei på Vestlandet og Sør-Trøndelag er undersøkt i et forskningsprosjekt. Tilveksten på lammene var høyere i flere av de undersøkte lokalitetene i Trøndelag enn i Hordaland og Sogn og Fjordane. Det kan være flere grunner til dette bl.a. har god tilgang på grasområder stor betydning for lammenes tilvekst, men også berggrunn og jordsmonn er faktorer som spiller inn. I noen av lokalitetene på Vestlandet ble det gjort undersøkelser der en så på tilveksten både hos lam og sauer i mer oppdelte perioder. Disse registreringene viste at det var liten tilvekst på lam fra sist i august til først i oktober, men at tilveksten på gimrer og sauer var tilfredsstillende og at disse bedret holdet utover høsten.

I Vestlandsfylkene Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er situasjonen at en god del av villsaualammene fra kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt,

kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslakting. Disse lammene som ikke er slaktemodne må overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalete raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten.

Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngrer saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DNS hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur

- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.

D. Spesiell del: Ånsøya - kystlynghei

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)							
Navn på lokaliteten Ånsøya				Kommune Gildeskål		Områdenr. 183821203	
ID i Naturbase Ikke tidligere registrert i naturbase		Registrert i felt av: Bolette Bele og Sigrun Aune				Dato: 17.07.2012	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Artsliste utarbeidet av Øystein Normann ved Høyskolen i Harstad i 2008. Kulturminner registrert i forbindelse med «marginalprosjektet» i regi av bl.a. UiTØ.						Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype: D07 Kystlynghei, gras og urterik, 100 % andel *				Utforminger: % andel			
Tilleggsnaturtyper: *I samråd med DN er hele området klassifisert som gras- og urterik kystlynghei. Området bør omklassifiseres når handlingsplanen for naturbeitemark og tilskuddsordningen når denne trer i kraft. Verdien på området bør da også justeres.				D0404 Frisk fattigeng 50 % D0407 Frisk/tørr, middels baserik eng 10 % D0702 Tørr gras- og urterik hei 25 % D0412 Våt/fuktig, middels næringsrik eng 15 % A0503 Ekstremrik fastmattemyr 1 %			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Bilder, artsliste, kart					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11)							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	x	Slått		Torvtekt	H2 - Tørr gras- og urterik lynghei G4a - Frisk fattigeng, vanlig utforming G7 - Dunhavreeng G12c - Våt/fuktig, middels næringsrik eng M3 - Rikmyr
20 - 50 m		Svak		Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hag estell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			
OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)							
INNLEDNING Områdebeskrivelsen er utarbeidet i 2012 av Sigrun Aune og Bolette Bele på bakgrunn av feltregistreringer utført av samme personer 17.7.2012. Arbeidet er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland i forbindelse med handlingsplan for slåttemark (skjøtselsplan på Langholmen). Opplysninger fra driver er også lagt til grunn for områdebeskrivelsen.							

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Stor kolleøy øst i øyværet Fleinvær. Øya strekker seg i retning nordøst til sørvest. Hele Fleinvær har rik berggrunn med kalkspatmarmor som igjen legger grunnlaget for en rik vegetasjon. Øyas høyeste punkt ligger sør på øya og er 29,5 moh.

Lokaliteten omfatter mesteparten av øya bortsett fra en stripe bart berg og strandberg mot sjøen. Driftssystemet/beitebruken er tett kobla til slått/høstinga av fôr på naboøya Langholmen.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Det ble vurdert om naturtypen var kystlynghei, men dette ble i utgangspunktet forkastet grunnet fravær av røsslyng og sparsomt med krekling. Øya har historikk som beite for storfe, og det er ikke kjent at øya ble jevnlig brent slik det var tradisjon for i kystlyngheiområder i alle fall lenger sør i Norge. I samråd med DN er likevel hele området foreløpig klassifisert som gras- og urterik kystlynghei. Området bør omklassifiseres til naturbeitemark når handlingsplanen for naturbeitemark og tilskuddsordningen for denne trer i kraft.

Dominerende vegetasjonstype er tørr gras- og urterik lynghei (H2). Våt/fuktig, middels næringsrik eng (G12) finnes i fuktigere partier. To flekker med ekstremrik fastmattemyr (M3) finnes også på øya.

ARTSMANGFOLD:

Ånsøya har gras- og urterik vegetasjon med mye gulaks, blåstarr, mjødukt, smyle og blokkebær. Andre arter som kan nevnes er marinøkkel (ca. 10 stk), rødsildre, gulsildre, fjellfrøstjerne, dvergjamne, fjellflokk, vill-lin og hanekam. Lappmarihand er registrert på to rikmyrer. Øya er delvis tresatt. Noe krypende einer finnes, men ellers er busker og kratt så å si fraværende.

80 arter ble registrert under befaringen i 2012 (ikke fullstendig artsliste). 104 arter ble registrert av Ø. Normann i 2008.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Ånsøya ble på hele 1800-tallet (fra 1750) benyttet som sommerbeite for kyr fra en gård i Sørvær. Ca. 25 kyr samt trolig ungdyr og sauer beitet på øya. Beitinga opphørte på 1950-60-tallet. De siste årene med beiting var det få kyr på øya. Ånsøya lå deretter brakk fram til 2002 da dagens driftsform med utegangersau på helårsbeite startet opp. Øya var gjengrodd av høgstauder og kratt da beitingen ble gjenopptatt i 2002. Ca. 40 søyer med lam beiter i dag på Ånsøya.

Den historiske bruken og driften av kystlyngheiene langs Helgelandskysten er dårlig kjent (Ann Norderhaug og Lise Hatten pers. medd.). Mye tyder imidlertid på at det først og fremst var grastilgangen som var det verdifulle på disse øyene. I den grad det ble brent, ble dette primært gjort for å få opp innslaget av gras, og ikke for å fornye lyngen. I dag har vegetasjonen noe innslag av krekling, men trolig forekommer denne oftest som en gjengroingsart i områder som ikke beites. Ved opphør av beiting vil den trolig øke igjen.

FREMMEDE ARTER:

Ingen registrert.

KULTURMINNER:

Det er registrert to gravfelt på øya med gravrøyser fra jernalderen. Tufter etter sommerfjøs finnes flere steder på Ånsøya.

SKJØTSEL OG HENSYN:

Øya er i god hevd og beitingen bør opprettholdes på dagens nivå, så sant dette ivaretar fôrbehovet. Hogst av trær/kratt ved behov. Skjøtselen må sees i sammenheng med kulturminnene på øya.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Ånsøya er en del av øyværet Fleinvær, med små holmer som er sterkt utsatt for vær og vind. Det er bebyggelse på ti øyer. Historisk sett har holmene og øyene blitt benyttet til beite, slått og egg-/dunsanking.

VERDIBEGRUNNELSE:

Ånsøya er ei stor, artsrik øy i god hevd. Det ble ikke registrert rødlistede arter, men flere kalkkrevende arter er vanlige på øya. På grunnlag av størrelsen, dagens hevdstatus og den artsrike vegetasjonen gis Ånsøya verdi B (viktig). Ved omklassifisering til naturbeitemark senere bør trolig verdien justeres opp til A.

SKJØTSELSPLAN

DATO skjøtelsesplan: 26.10.2012	UTFORMET AV: Bolette Bele, Sigrun Aune		FIRMA: Bioforsk Midt-Norge	
UTM 33W 7449664 447868	Gnr/bnr. 84/9,10,16	AREAL (nåværende): 458 daa	AREAL etter evt.restaurering: 458 daa	Del av verneområde? Nei
Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Før opp tidsperioder, ev datoer. Navn: Tove A. Jensen Magne Jensen Tove/Magne Jensen			Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer) Telefonkontakt før befaring Befaring på Langholmen 17.07.2012 Telefon/e-postkontakt i oktober 2012	

MÅL:

Hovedmål for lokaliteten:

Området er artsrikt og vurderes til verdi B, viktig. Målet er å bevare lyngheia/beitemarka i god hevd og med dagens artsinnhold gjennom fortsatt helårsbeite av gammelnorsk sau.

Konkrete delmål:

Opprettholde dagens hevdregime med helårsbeiting og supplerende vinterfôring med høy frå Langholmen. Opprettholde artsdiversiteten i lyngheia/beitemarka, med de karakteristiske kulturmarksindikatorerne som inngår.

Holde landskapet åpent. Forhindre gjengroing av lauv- og bartrær og einer.

Ev. spesifikke mål for delområde(r):

Tilstandsmål arter:

Fremmede arter som representerer høy risiko for stedegent biologisk mangfold skal være fraværende.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

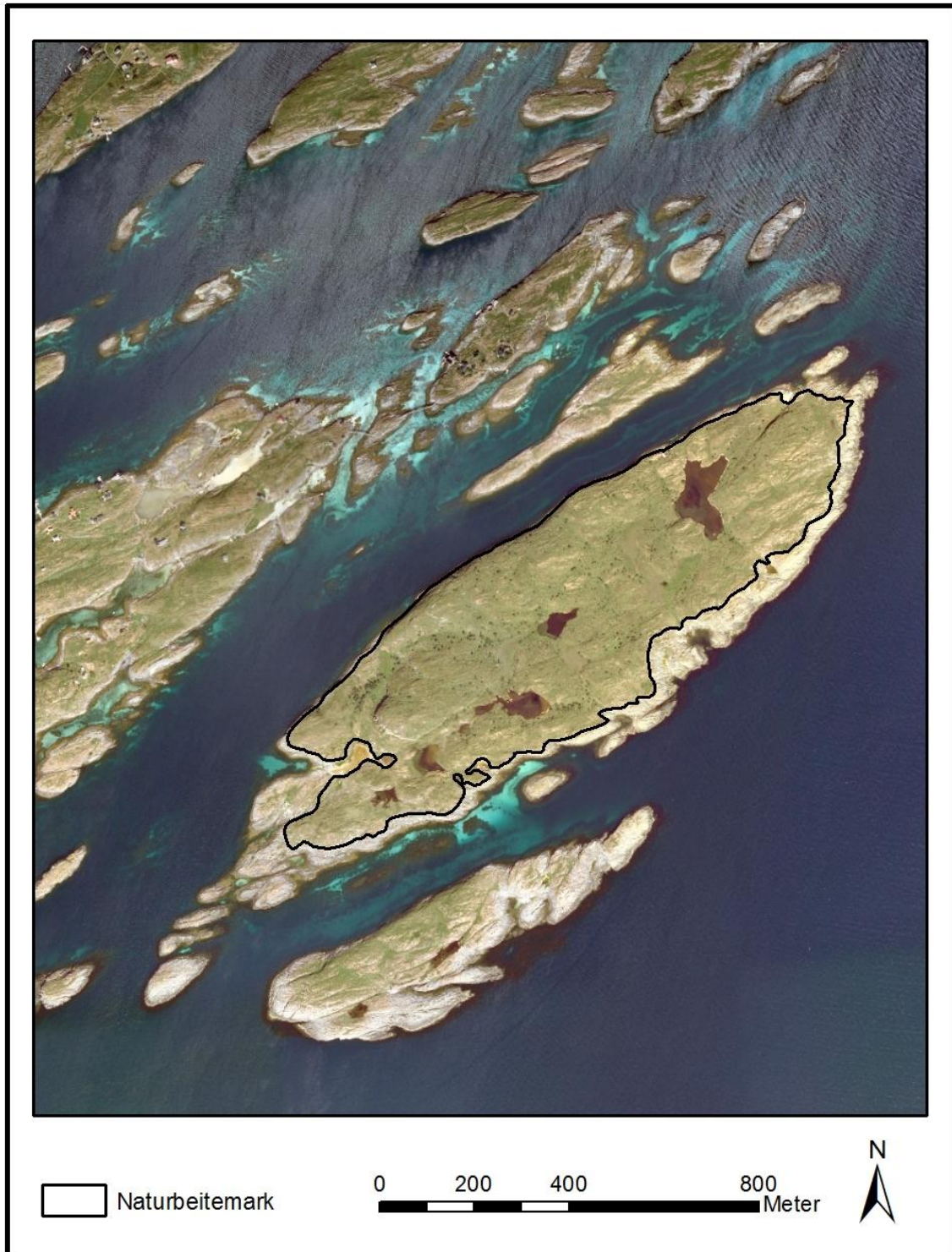
AKTUELLE TILTAK:	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad /daa	Kontroll: (Dato)
<p>Generelle tiltak:</p> <p>Fortsatt helårsbeite av gammelnorsk sau, samt supplerende vinterfôring med høy. Jevnlig tilsyn med sauene.</p> <p>Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle: Hogst av busker og kratt ved behov. Det er lite behov for dette i dag.</p> <p>Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle: Frakting av høy fra slåttemarka på Langholmen. Dette benyttes som tilleggsfôr for sauebesetningen om vinteren.</p>	Hvert år	458 daa 40 voksne sau 400 kr/sau	
<p>UTSTYRSBEHOV: Båt for frakting av høy fra Langholmen samt transport ved tilsyn med sauene.</p>			
<p>OPPFØLGING: Skjøtelsplanen skal evalueres innen 5 år: 2017</p> <p>Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Nye artsundersøkelser bør utføres innen 2017.</p>			
Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	
<p>Skjøtelsavtale parter: Magne Jensen/Tove Jensen og Fylkesmannen i Nordland</p>			
<p>ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsplanen. Magne og Tove Jensen</p>			

Kilder

Direktoratet for naturforvaltning. 2001. Naturbase dokumentasjon, biologisk mangfold.

Fremstad, E. 1997. Vegetasjonstyper i Norge. NINA Temahefte 12. 279 s.

Kart

Figur 1. Kart over naturbeitemarka på Ånsøya. Øya foreslås kategorisert som kystlynghei i Naturbase.

Bilder

Figur 2. Ånsøya sett fra nordenden mot vest. Midt bak i bildet skimtes høylageret/leskuret for sauene. Husene på Langholmen skimtes bak til høyre. Foto: Bolette Bele, 17.7.2012.

Figur 3. Sau på helårsbeite i den gras og urterike lyngheia på Ånsøya. Foto: Bolette Bele, 17.7.2012.

Artsliste

Artslista er basert på en rask gjennomgang av Ånsøya, og er ikke uttømmende.

Bjørk	Marikåpe sp.
Bleikstarr	Marinøkkel
Blokkebær	Mjødurt
Blåkløkke	Myrhatt
Blåstarr	Myrmaure
Blåtopp	Rogn
Brennesle -	Rosenrot
Bukkeblad	Rundskolm
Dunhavre	Ryllik
Dvergjamne	Rypebær
Einer	Rødsildre
Engfrytle	Rødsvingel
Enghumleblom	Sandsiv
Engkvein	Selje
Engsyre	Setervier
Fjellflokke	Skogfiol
Fjellfrøstjerne	Skogstjerne
Fjellmarikåpe	Skrubbær
Fjellrapp	Slåttestarr
Flekkmure	Smalkjempe
Fuglevikke	Smyle
Geitsvingel	Småengcall
Groblad	Smårørkvein
Gulaks	Stankstorkenebb
Gulsildre	Stjernestarr
Gulskolm	Stolpestarr
Gulstarr	Strandrør
Gåsemure	Svæve sp.
Hanekam	Teiebær
Harerug	Tepperot
Hvitkløver	Tettegras
Hvitmaure	Tiriltunge
Kattefot	Torvull
Krekling	Tvebustarr
Krypsoleie	Tveskjeggveronika
Kystmyrklegg	Tyttebær
Lappmarihand	Vanlig arve
Legeveronika	Vassarve
Lodnerubloom	Vendelrot
Loppestarr	Vill-lin